

VASTAG,
SÁRGA KÖNYV MÖGÜL

Minha messzi, nagy tengeren úszna. Egészen a vonatfülke sarkába húzódott és lassan peregetek kezében a sárgafedélű könyv lapjai. Cirádás táncoló gótbetűk. Olyan nehéz a szöveget követni, de éppen mert nehéz — éppen mert bányászként kell a szavakat a betűk és a nyelv érce mögül kivájni — mélyebb nyomokat is hagy.

Az utas egyedül volt bezálláskor, sokáig egyedül volt és akkor bejöttek ketten. (Nesztroyról, az öreg komikusról, az öreg színésről és drámaíróról olvasott, erről a bécsi levegőbe furcsa lélekvándorlással átszármasztott Shakespeare-ről, korának erről a darabgyárosáról, aki mellett elment a negyvennyolc forradalma — nyomtalanul — de nem ment el az emberi lélek örök háborgása, nyugtalansága, grimasza, az emberi lélek alpárisága és fenköltése...) Erről a kulisszafilozófusról nyelte a sorokat szomjasan, mikor azok bejöttek ketten, egy öreg házaspár. Mereven jöttek, szabályos kofferekkel és az időszaknak, időjárásnak pontosan megfelelő öltözetben. S ez nem volt álöltözet, nem, ezek ők voltak. (Az ember a teremtés koronája — olvasta előbb a sárga, vastag könyvben — de vagyonokat fizet szabószámlára, hogy a teremtés koronáját minél jobban eirejtse.) Ezek azonban azért fizettek szabószámlát, ketten, akik most bejöttek, hogy énjük a messzemenő valóságot hirdesse maga körül. Ele-tük rideg pedantériáját, amikor a pedantéria már céllá változik. Vannak emberek, akik, útrakelve, igyekeznek többet mutatni, mint amennyi megilleti őket, mások viszont útiálarcukkal el akarnak venni a valóságukból; az utóbbiak régi, kopott ruhájukban utaznak, nehogy a zsebmetszők pénzt sejtssenek náluk. Házaspárunknál azonban szó sem volt semmiféle álcázásról.

Félszemmél figyelte csak az érkezetteket az utas, ahogy elhelyezkednek. A férfi szemben ült a menetiránnyal a füлке sarkában, az asszony vele átellenben. Beszéltek is valamit, de nem értette miről — csak morgást hallott, de nem szavakat — s utasunk belemerült újból a könyvébe. Összesen hat hely volt a füلكében, s amikor ismét felemelte fejét a sárga

könyvről, az volt az érzése, hogy a fülke egészen megtelt. Hogyan?... kapott homlokához, hiszen az előbb csak ketten jöttek be!

Ketten jöttek be, a pedáns házaspár, de önző művészettel sikerült nekik az egész fülkét úgy átvarázsolni, hogy abban nem maradt egy talp-alatnyi hely szabadon. Az egyik ülésen egy női sál feküdt, fölötte kabát, a csomagtartóban kiskoffer... a sál mellett cukorka egy kis stanicliban. Az egész úgy festett, hogy ott ül valaki; csak éppen kiment egy pillanatra, de testének melege még ott érzik, fenntartott joga van arra az ülésre mindenestre. Ez volt a negyedik ülés. Az ötödik fölött egy férfikabát lógott, a hatodikon pedig egy ujság volt meg egy férfisapka. A fülkéről — mondom — ordított, hogy itt minden hely foglalt.

Ketten jöttek csak be — dörzsölte homlokát az utas, erre megesküdtött volna — de megállapításával élénk ellentétben állt a fülkében lefoglalt másik három hely. Utasunk végül is legyintett: mi közöm hozzá? (Nestroyt a szatirikust boncolgatta a könyve „Egyszer szeretnék önmagammal összeülni, hogy ki az erősebb: én vagy én?”) Az élet tele van praktikákkal és mesterkedésekkel — gondolta — az ember üljön a sarokban és olvassa a könyvét, ha semleges akar maradni.

Erre a semlegességre hamar szükség volt. Valaki bedugta fejét a fülkébe s látva a szerteszét heverő sok holmit, bátortalanul megkérdezte:

— Minden hely foglalt?

A bátortalanság maga, ahogy a kérdést feltette, elárulta, hogy a kérdés úgyszemint reménytelen. Persze hogy foglalt.

— Igen, foglalt — mondta az öregember. Az asszony pedig bámult az ablakon át, kifelé nézett, mintha úgysem érdekelné a dolog. Sárga könyvvel a kezében az olvasó ember személytelenül és semlegesen mérte végig a betolakodót. Nem foglalt állást, csak csodálkozott. Csodálkozott a hazugságon, amely hangos volt, mint egy gyilkosság. S ő, aki ebben szemtanú, miért nem ugrik fel és miért nem kiabál: kérem ez disznóság, itt nem ül senki... Nem ugrott fel és hallgatott.

Miért hallgatok? — csodálkozott némán a könyv fölött. Mert jobb két emberrel ülni egy fülkében, mint négyel együtt szorongani... inkább vagyok hallgatag cinkos, elvégre én nem szóltam egy szót sem. Élvezem azt, amit más elrendezett a fejem fölött. Be is hunyhatom a szemem az egészhez, nem igaz?

A helyzet azonban nem maradhatott sokáig így. S lelkében a jóember igazságszeretete helyeselt annak a nyelves asszonynak, aki kislányával benyomult és kétségbevonta az egész szituációt; félretolta az ülésre dobott tárgyakat és helyet foglalt.

— Ideülj szépen kislányom — mondta harciasan és lekényszerítette maga mellé a lánykát arra az ülésre, ahol a cukorka volt meg a női sál. A sarokban olvasó ember bátorító pillantást küldött feléje, de aztán megint belemerült Nestroyba. („Ne higye kérem, hogy a cukrosládára

rákönyöklő fűszeresnek nincsenek édes álmai! Dehát ha az ember csak sajtupapírnak feldarabolt művekből olvas verseket és hiányos makulatúrából böngésszi a tudást... mindig támad valami áthidalhatatlan ür benne..." Betűzte nehezen. Mintha könnyeken keresztül mosolyogna ez a vén komédiás!) Néha felpillantott a szemüvege mögül és konstátálta a színváltozásokat. Mert hogy itt sűrűn lesz változás, azt érezte.

Igen, sűrűn volt aztán a fülkében színváltozás. Az elsőről, a sarokban olvasó emberről nem beszélhet ugye, mert az maga a scenáriumíró. A másik négy mereven ül: a pedáns férfi és a felesége megmerevedve és büntudatosan, mint akiket lepleztek. Rá sem néznek a betolakodott asszonyra. Érzésviláguk: a fene egyen meg, te nagyszájú, azzal a kölyökkel együtt, most nem lesz békénk tőletek. Az a pasas ott a sarokban még tűrhető: olvas, folyton olvas. Mit olvas ugyan, ebben a korban ez már egészen felesleges, csak nem akarja elhitetni velünk, hogy vizsgára készül? A betolakodó nő lángoló szemekkel még mindig harciasan biztatja kislányát: csak nyújtsd ki a lábadat bátran, csak dőlj hátra! Jelezve, hogy ez a hely az övék, hiába van ott a sál meg a cukorka.

Tájak suhannak el odakint, a kép elhomályosul. Amikor negyedórára az olvasó ember a sarokban ismét felveti fejét, a kép már egészen más. A házaspár bizalmasan beszélget egymással, közben át-átpislognak a betolakodott asszonyra. Az meg a lányával, a kislányával suttog „Nem, nem szabad!” Világos, hogy a kislány oda akar menni az ablakhoz, az anyja azonban lebeszéli, mert fél a pedáns házaspártól. A sarokban ülő mosolyog és lapoz egyet: oda kell figyelnie a szövegre, mert nehéz a gót-betű, nehéz az olvasmány neki. (Ez itt, ez a kiragadott gondolat „Ha két farkas találkozik, nincs kétségük arról — ha egymásra bámulnak — hogy mind a ketten farkasok. De ha két ember találkozik az erdő sűrűjében, mindakettő összerenzen. Miért gondolnak felijedve arra: jaj istenem, az a másik aki ott jön... haramia és gyilkos is lehet!”)

Folyók, hegyek, hidak. A vonat kattog és a sarokban egy ember olvas. Néha felpillant és csodálkozik. Elámul. A harmadik, negyedik, ötödik színváltozáson, amely eléje mered. Most már ott áll a kislány az ablaknál — mégis kiharcolta, hogy anyja odaengedje — áll és bámul, néha hátrafelé beszél. A pedáns öregasszony szája elhúzódik... nem, ez nem olyan kényeskedő, lebecsülő nevetés. Azon az apró naivságon mosolyog, amelyet a gyerek az ablakból hátratelegrafál. Szinte érezni, hogy a következő pillanatban megmozdul a néni keze, és rátéved az apróság fejére: meg fogja simogatni.

Megtörtént, igen, megtörtént! A levegő megtelik a kibékülés fluidumával; most már semmin sem kell csodálkozni. Semmin. Azon sem, hogy a kicsike félóra múlva a bácsi térdén lovagol és bajusza után kapkod. Miközben a két nő — meleg és forró intimitással — tortarecepteket és ételtitkokat cserél. És ebben a szirupos összhangban együtt tagadják le a még meglevő szabad helyet egy betolakodó elől. És hangosan felnevetnek, amikor az csalódottan távozik. Hangosan és felszabadultan nevetnek.

(Az ember ott a sarokban Nestroyt olvassa. Nestroyt az örök komédiást, a darabgyárost, korának elsikerült Shakespeare-jét. " ... Kevés rossz ember van a világon, mégis annyi igazságtalanság történik benne!")

